

Egerek és emberek

Bemutató a Kisszínházban

John Steinbecket valószínűleg nem kell bemutatni az olvasónak, hiszen világsiker aratott regényei (*Édentől Keletre*, *Érik a gyümölcs*) kedvelt olvasmányai a polgároknak világszerte. Az *Egerek és emberek* című színműve is az amerikai nagy válság idejét idézi fel, emberábrázolásában azzal a mikorealizmussal, amely annyira jellemzően idegen tud maradni számunkra. Mi nem az amerikai kisember hétköznapi, elérhető álmain nevelkedtünk, számunkra nem igazán azonosulási alap az az újvilági nagy válság. Talán éppen azért, mert Steinbeckből és egyáltalán az angolszász drámaírói hagyományból hiányzik az az örökség, amely permanens világválságban szenvedő régiókban érzékennyé teszi íróinkat és költőinket a valóság és a vágyak antagónisztikus viszonyának az ábrázolására. Míg a regényekben (így Steinbeck említett műveinél is) a sajátos írói eszközökkel talán egyetemesebbé lehet tágítani ezt az amerikai életérzést (gondoljunk Hemingway műveire), s a krízis atmoszféráját borzongatóbbá lehet fokozni, addig a színműben a valóság emberi viszonyokban

való kivételése kiaknázatlan, atmoszférán kívüli marad. Nekünk idegen, mert mi olvasmányainkban „rászoktunk” a költőiséggel átíratott kisrealizmusra (Capek, Hrabal stb.), a humorral átszőtt, verbó valóságábrázolásokra, amelyek meg alapozzák, hihetővé teszik az elérhetetlen elérhetőre való vágyakozás fájdalmát. Színházi élményeinkben pedig belekóstolhattunk az abszurd keserű életérzésébe. Ha valaki tehát Steinbeck művéhez nyúl, vagy egyik, vagy másik lehetőséget kell választania, anélkül persze, hogy most ki-zárnánk ezer más út lehetőségét. Egyet viszont semmiképpen sem tehet, mégpedig: a realista színjátszás hagyományait követve „felvinni” egy realista darabot a színpadra. Realista módon, a rendezői autonómia legcsekélyebb jele nélkül eljátszani egy szikár darabot — ez tökéletes zsákutca.

Halasi Imre rendezéséből elsősorban azt hiányolom, hogy nem tudta izgalmassá, vonzóvá tenni számunkra ezeket az emberi viszonyokat. A néző mindvégig kívülről maradt az ábrázolt problémákon, de ez nem is csoda, hiszen épp azért nem

volt közünk ehhez a darabhoz és ehhez a játékhoz, mert nem sikerült egyetemessé tenni a hősök vágyait, nem sikerült érzékelteni a sorsszerűségnek azt a végtelenített fájdalmát, amely sorstragédiává emelhetné a kisemberi nyomort. (Ennek ábrázolására azonban Steinbeck műve is alkalmatlan.) Így nem derült ki igazán, hogy milyen szándék vezette a rendezőt. Egyetlen *színházi pillanatot* tudok csak segítségül hívni, amikor a *Lennie* holtteste mellé telepődő *George* lassú, ringatózó mozdulatokkal, riadt, tanácstalan arkifejezéssel bámul maga elé. Itt (egyébként a záróképéről van szó), és csakis itt érthetjük tetten a tökéletes magány, az abszolút kiútatlanság drámai erejét, amelyet bizony a produkció minden pillanatában éreznünk kellett volna. Ahhoz azonban, hogy az egymásra utaltság és a társatlanság állapota a rendezői szándéknak megfelelő érzést váltsa ki belőlünk, nagyon erős, ritmikus játékra lett volna szükség (vagy egy egészen más, *ionescói*, *becchetti* hangulatot teremtő abszurd játékhelyzetre). A kapcsolatnélküliség, a tökéletes izoláltság állapotát

ugyanis képtelenség megteremteni és fenntartani egy hosszadalmas színváltásokkal terhelt, folyondáros mikorealista játékstílussal; ez utóbbi hűen jelenik meg a színpadképen is (Menczel Róbert munkája), amelyben még egy valóban eleven kutyát is behoznak a színpadra, neki persze legalább elhihetem, hogy fél. A figuráknak nincs egyéni arcuk, nem hordoznak érzelmi töltést magukban, egyetlen gyűjtőpontja sincs az előadásnak. Az egész játék csak egyvalamiről szól: arról az *iparkodásról*, amellyel a színészek a valódi szituációnélküliségben megpróbálnak fogódzót találni ahhoz, hogy a játékot kiemeljék a közöny és az unalom légköréből. Tulajdonképpen egy Brooktól kölcsönzött kifejezéssel jellemezhető a produkció, a tökéletes „holt színházzal”.

Sajnos, az életjelek hiányolhatók a színészek játékából is. *Aron László* (*Lennie*) az ösztönölnéyek eléggé ismert gesztusrendszerét alkalmazva a figuraalkotásban, a legtöbbet tette az eleveniségről, néhányszor sikerült is valamiféle koherenciát teremteni a többiekkel való viszonyában, de a

Nagy László felvétele

Aron László, Mentés József, Kovács Zsolt,

sivár közeget érezve maga körül, minduntalan „felfüggesztette” színészi kísérleteit. *Kovács Zsolt* (*George*) is hiába kereste régi önmagát a képtelen helyzetben: egy westernhős konok szilárd-ságát kellett ötvöznie egy egyetemes — s nem amerikai — örök, magányos vándoréval. *Mentés József* alakítása, amellyel a felemelkedésért küzdő kisember száználmas, majd reményvesztett küzdelmét vívta, ugyancsak talajtalan maradt. *Jakab Tamás* (*Curley*) és *Bede-Fekasz Annamária* (*Curleyné*) erőitlen, egysíkú, szintén kedvetlen kísér-

letei is kudarcba fulladtak. A Slim alakját kényszeredetten formáló *Kárpáti Tibor* méltatlan volt látni Kent grófia után ilyen szerepben. Érthetően sem kedve, sem valós helyzete nem volt a játékhoz. S általában elmondható, hogy valamennyi figura színészileg hitetlen, üres, töltés nélküli volt.

A néző számára pedig nem maradt más emlék, csak a tátongó hiány érzete, amit az előadások után felzúgó, szokásos kritikátlan vastaps sem tud feledtetni.

Nagy Márta

Megújul a Színház

Az elmúlt hónapok visszatérő témája volt a kulturális lapok finanszírozásának megoldatlansága. Többféle vélemény és várakozás fogalmazódott meg a Színház című lappal kapcsolatban is. Ez a „színházművészeti elméleti és kritikai folyóirat” mind ez idáig az egyetlen szakmai lap a magyar sajtóban. Eddig 2200 példányban jelent meg, s így csak a szűkebb szakmához jutott el, a széles közönség kevésbé ismert. A szerkesztőség munkatársai a pénzügyi nehézségek megoldására az „előremenekülést” választották.

Elképzelésük lényege, hogy a szakmai igényességet és színvonalat megtartva színesebb, érdekesebb újságot adjanak az érdeklődők kezébe. Csökkentik a „nagy kritikák” számát, egy-egy alkalommal maximum 4-5 műbírálat kap helyet. Az előadások jelentős részéről könnyedebb, színebb írásokat fognak beszámolni. Fontos szerepet kapnak a színi újságírás kissé feledésbe merült műfajai, mint: a riport és a portré. A képsírlap megtartja jelenlegi formátumát és 50 oldalas terjedelmét, de az eddigiekkel valamivel gyengébb papírral

és megemelt példányszám-ban fog megjelenni. Az első meggyedéven még a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat adja ki, április 1-jétől azonban átkerül az Arany János Kulturális Lapkiadó Kft.-hez. A szerkesztőség megpályázta az Osvát Alapítványt. A megjelentetés költségeit részben ebből a támogatásból, részben az áprilistól (48 forint) megemelt árból, részben hirdetésekkel próbálják fedezni. A cím változatlan, a lapfeje új; új a főszerkesztő: Koltai Tamás és helyettese Nánay István is. A Színház szeretne minél több előfizetőt gyűjteni; a terjesztésben nemcsak a postai hírlapárusokra számítanak, szeretnék ebbe bevonni a színházakat és bizonyos könyvesboltokat is. A szerkesztőség két hónapon belül akarja elérni az általa optimálisnak tartott 5000 körüli példányszámot. Az első szám február végén jelenik meg egyelőre korlátozott, 2500-as példányszámban, s a régi 30 forintos áron. Ebben többek között összeállítás olvashatnak a szegedi színházi botrányról, a színházak finanszírozási rendszerének jövőjéről és a Nemzeti Színház tervpályázatáról.

M. T.

Legjobb itthon...

Temesi Mária estje a Royalban

Tizenegy év, nem hosszú idő, de egy pedagógusnak mégis távolinak tűnik az, ami akkor történt. Minden évben búcsúzik egy-egy tanítványunk, aki a Szegedi Főiskolán friss diplomát szerzett, de Mária más volt. Több, ígéretesebb. Márcsak azért is, mert ritka dolog, ha egy tanítvány egyszerre két hangszeren szerez diplomát. Nevezetesen: ének- és zongoradiplomát. Mindkét hangszernek kiváló tudója volt. De egy athéni énekversenyen nyert, s úgy döntött, operaénekesnő lesz. Erre biztatta őt két tanára: Kerek Ferenc és Sinkó György is.

Sinkó gyakran mondogat-

ta: „... Ha Mária nem lesz világjáró művész, akkor érdemes tanítani!” Kerek ilyenkor csendes mosolygott, mintha ez a világjárás már eldöntött tény lett volna. Mindenesetre Mária Szegedről egyenesen a Budapesti Zeneakadémia operaszakára nyert felvételt. És két év múlva, 1980. őszétől már a Budapesti Operaház tagja lett. Ezzel egy időben jöttek a sikeres külföldi versenyek és szereplések, egészen a Pavarotti-díjig.

Hogy ez hogyan történt, elmondja Temesi Mária művésznő ma, 18 órakor a Royal kávéházban. Mindenkit szívesen látunk, a művésznő szegedi tanárai.

Hitérdekvédelem — Állóháború az egyházi épületekért?

Helyet az egyháznak! De hogyan?

A hívó emberek a templomok és plébániák falain kívül is feladatuknak tekintik a keresztény evangélizációs tevékenységet. Az egyház is támogatja a templomon kívüli kulturális és karitatív munkát. A vallásos meggyőződésű emberek tevékenységének összehangolására szerveződött meg tavaly ősszel a *Keresztény Értelmiségi Szövetsége* (KÉS). Kitűzött céljuk — vallással kapcsolatos előadások, koncertek, kiállítások — megvalósításához még nem láthattak hozzá, mert jelenleg fontosabb feladatuknak tekintik a vallásos emberek hitével kapcsolatos érdekvédelmet. Az új egyházi törvény — amelynek követelésében a szegedieknek is meghatáro-

zó szerepe volt — azt teszi lehetővé, hogy a vallási szabadság érvényesülhessen. Holott ezt magasabb szintű jogszabályok (pl. az Alkotmány is) deklarálják. Azzal, hogy a legfelsőbb szinten kimondták, mindenkinek — így az egyháznak is — joga van oktatási intézményeket létrehozni, a gyakorlatban — egyelőre — keveset lehet kezdeni. Az új egyházi törvény ugyanis nem tér ki a volt egyházi ingatlanok sorsára. Úgy tűnik, állóháború alakult ki Szegeden is a volt egyházi épületekért. Erről kérdeztük Gyulay Endre szegedi csanádi püspököt, Müller Józsefnét, a szegedi tanács elnökhelyettesét és Zombori Istvánt, a KÉSZ titkárát.

A dóm „kulturháza”

Az egyházhoz való viszony megváltozását jelezte, hogy az alsóvárosi kolostort — ahol a tanács egyik szociális otthona kapott helyet — „felajánlották” a ferenceseknek. A tanács a legelőbbnek mondott északi szárnyat átadta az egyháznak, ám 1989. december 31-ig nem ültette ki az épületet. A tanácselnök-helyettes szerint, a ferencesek megértették, hogy — különböző épületcserék elmaradása miatt — a tanács nem tarthatta magát „ajánlatához”, így csak idén tavasztól tud gondoskodni a kolostorepületben maradt idős emberek elhelyezéséről.

A KÉSZ helyi csoportja megalakulásától — a hívők kulturális tevékenysége és a

keresztény oktatás bázisainak megteremtésének elemi feltételeként — volt egyházi épületek visszaadását, tulajdonú épületek használatba vételéről szílták. Kiindulópontjuk az, hogy 1947–50 között az egyháztól méltánytalanul vették el iskoláit, kulturálisait, szerzetesi közösségeinek rendházait. Ezeket fokozatosan, a helyi viszonyokat figyelembe véve, vissza kell adni az egyháznak. Első lépésként a Dugonics téri, volt Katolikus Ház egy részébe költöztet vissza a karitatív, kulturális tevékenységet folytató hívők. A JATE rektorával történő humánus megállapodás értelmében a „dóm kulturális házában” ma már a KÉSZ irodája, a KALOT tagjai, a cserkészek is helyet kapnak.

Iskola, óvoda

Az egyházi oktatás bázisainak megteremtése már sokkal több nehézséggel jár. Mert ugyan sok gyerek jelentkezett a katolikus óvodába, az egyházi általános iskolába, s pedagógusjelöltek is szép számmal akadtak, de (egyelőre) nincs épület, ahol szeptembertől elkezdődhetne az oktatás. A KÉSZ még tavaly novemberben kijelentette a helyi tanács vezetőinek, hogy 1990-től apácák által

ahol jelenleg a tanárképző főiskola II. számú gyakorló általános iskolája van. A Miasszonyunk Nővérek által működtetett, tanítókép-zővel összekapcsolt volt iskolában, a Hámán Kató utcai épületegyüttesben kívánja a KÉSZ szegedi általános és középiskolai központját megteremteni. A városi tanács elnökhelyettese az egyházi óvoda elindítását elképzelhetőnek tartja, bár vita alakult ki arról, hogy mely épületben, ugyanis a KÉSZ ellált attól a szándékától, hogy a volt zárda szomszédságában álló óvoda használatát kérje. A szegedi-csanádi püspök és a városi tanács elnökhelyettese között március közepén megszületik a végleges

megállapodás: szeptembertől hol lesz egyházi óvoda. A két első általános iskolai osztály indítására, így az egyházi oktatás fokozatos kialakítására Szegeden szeptembertől — úgy tűnik — nem lesz lehetőség. A volt zárdaépületet a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola most átadni nem tudja, bár a kérés jogosságát az intézmény főigazgatója sem vitatta. Ennek oka, hogy a főiskola évek óta épületgondokkal küzd. Az egyházi oktatással összefüggésben a KÉSZ harmadik követelése a SZOTE Apáthy kollégiumának, a volt Szent Imre kollégiumnak mielőbbi megszállása volt. A SZOTE rektorával erről a szegedi-csanádi püspök tárgyal.

Jog és igazság

A KÉSZ katalizátorszerepet vállalt abban, hogy „kijárja” például az egyházi épületek visszaadását, tagjainak szakmai hozzáértését hasznosítva ösztönözze az egyház és a „világiak” vitás ügyeinek lezárását. Új hely-zetet teremtett, hogy elkészült az Igazságügyi Minisztérium tervezete az államosított egyházi intézmények sorsának rendezésére. A Művelődési Minisztérium püspök hosszú listát állított össze. Alapállása az, hogy az egyházi ingatlanok elvétele igazságtalan volt. Kulcsár Kálmán miniszter megfogalmazására — az államosítások jogszünetek, de igazságtalanok voltak — a püspök válasza: a minisztérium neve nem jogszabályügyi —, hanem igazságügyi. Ezért a szegedi-csanádi püspök szerint, azokat az ingatlanokat, amelyekre az egyháznak jelenleg szüksége van, telekkönyvileg és hivatalra egyaránt adják vissza, míg a többi csak telekkönyvileg, s használatukért fizessen az állam.

Hiába a sürgető igény egyházi oktatási intézmé-

nyekre, hiába az egyházi vezetők és a hívők aktivizálódása, a helyi vezetőkkel most nem lehet megegyezni volt egyházi ingatlanok átadásáról? A szegedi-csanádi püspök úgy véli: a helyi tanács vezetőket nagy adag jöndulat és nagy adag tehetetlenség jellemzi, mert készséget mutatnak ugyan a tárgyalásra, de nem képesek úrrá lenni a jogszabályi hézagokon, elvesznek az igazságokkal, a megével való tárgyalásokban. A KÉSZ szerint, a szegedi döntéshozók „kivárnak”, országos előírás hiján nem csinálnak semmit. Holott az ország egyes településein — például Sárospatakon, Makón — a tanács úgy határozott, az egyháznak visszaad épületet, melyben újra indulhat az egyházi oktatás. A szegedi tanács elnökhelyettese szerint, a testületet „törvénytelen” elkövetésére nem kényszerítheti senki.

A párt- és munkásörvagygon újjraosztásának idején, akkor, amikor a szovjet csapatok magyarországi kivonulása hónapok kérdése, az-az, mikor egy sor épület új gazdára vár, mégiscsak meg kéne találni annak módját, hogy Szegeden is elindulhaszon az egyházi oktatás, kapjon helyet (helyiségeket) az egyház.

Újszászi Iлона